[illegible]

ਸ਼ੀਤਲ ਸਿੰਘ ਕਵੀ
ਜੇ-3/199 ਰਾਜੌਰੀ ਗਾਰਡਨ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ-27

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library has been created with the approval and personal blessings of Sri Satguru Uday Singh Ji. You can easily access the wealth of teaching, learning and research materials on Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library online, which until now have only been available to a handful of scholars and researchers.

This new Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library allows school children, students, researchers and armchair scholars anywhere in the world at any time to study and learn from the original documents.

As well as opening access to our historical pieces of world heritage, digitisation ensures the long-term protection and conservation of these fragile treasures. This is a significant milestone in the development of the Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library, but it is just a first step on a long road.

Please join with us in this remarkable transformation of the Library. You can share your books, magazines, pamphlets, photos, music, videos etc. This will ensure they are preserved for generations to come. Each item will be fully acknowledged.

To continue this work, we need your help

Your generous contribution and help will ensure that an ever-growing number of the Library's collections are conserved and digitised, and are made available to students, scholars, and readers the world over. The Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library collection is growing day by day and some rare and priceless books/magazines/manuscripts and other items have already been digitised.

We would like to thank all the contributors who have kindly provided items from their collections. This is appreciated by us now and many readers in the future.

Contact Details

For further information - please contact

Email: NamdhariElibrary@gmail.com

kirpal singh chana

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਤੁੱਸੜ
ਲੁਧਿਆਣਾ

ਮੈਂ 25 ਜਨਵਰੀ 1979 ਨੂੰ, ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤੁੱਸੜ ਦੇ (18.9.79) ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ। ਏਥੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਅਸਲ (ਨਾਮ) ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਹਾਇਕ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਤੇ ਸ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤੁੱਸੜ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਹੀ ਇਕ ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਜਾਣਕਾਰ [illegible] ਸੰਤ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਤੁੱਸੜ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਇਹ [illegible] ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਸੰਤ [illegible] ਸਿੰਘ [illegible] ਦੇ [illegible] ਸੰਤ ਰਾਮ ਸਿੰਘ [illegible] ਕੂਕਾ, [illegible] ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ [illegible] ਕਰੀ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਤੁੱਸੜ ਦੇ [illegible] ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ [illegible] ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ, [illegible] ਕੀਮਤ [illegible], [illegible] ਦੀ [illegible] ਦੀ [illegible] ਸੀ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਜੋ ਇਸ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹ [illegible] ਸੀ। [illegible] ਦਾ [illegible] ਹੀ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ [illegible] ਦਾ ਹੀ [illegible] ਸੀ। [illegible] ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ [illegible] ਦੀ [illegible] ਕਰੀ ਇਹਨਾਂ [illegible] ਦੇ [illegible] ਸੀ। ਮੇਰੀ [illegible] ਦੀ [illegible] ਦਾ ਇਹ ਹੀ (ਇਕ [illegible]) ਸੀ। ਇਸ [illegible] ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦਾ [illegible] ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ, ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ [illegible] ਦਾ [illegible] ਵੀ [illegible] ਸੀ।

ਸੰਤ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ [illegible] ਦੀ [illegible] ਦਾ [illegible] ਇਹ [illegible] ਦੀ [illegible] ਇਸ [illegible] ਸੀ, [illegible] ਦੀ [illegible] ਸਨ। [illegible] ਦੀ [illegible] ਦਾਸ ਨੂੰ [illegible] ਕੀਤੀ। ਮੇਰੇ [illegible] ਕੀਤੇ [illegible] ਦੇ ਉੱਤਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ [illegible] ਹਨ:

[illegible]

[illegible] ਜੀ ਤਾਂ [illegible]

[illegible]

[illegible] ... ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਕਿਤਾ ਗਿਆ।

[illegible]

ਵਿਆਹ [illegible] ... ਤੋਂ ਵੀ [illegible] ... (1900 ਈ:) ਵਿਚ [illegible] ... [illegible]

ਸਾਨੂੰ ਛੋੜ ਗਏ।

ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ

ਏਥੋਂ (ਪਰਤਾਪਗੜ੍ਹ ਤੋਂ) ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ। ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਲੈ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਮੇਰੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਆਗਿਆ: ਤੂੰ ਚਲਾ ਜਾ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ [illegible] ਕਰਕੇ ਆਗਿਆ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਓਥੇ ਸੱਤ ਸਾਲ ਦਾ ਸਾਂ ਜਦ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚਲਾਣਾ ਕੀਤੇ। ਮੈਨੂੰ ਓਥੇ ਹੀ [illegible]। ਇਕ ਦਿਨ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਹੋਇਆ। ਬਾਬਾ [illegible] ਸਿੰਘ ਸ਼ਬਦ ਗਾਉਣ ਲੱਗਿਆ: ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਕੀਤੇ। ਮੈਥੋਂ ਤੇਰ ਰੱਖ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਂਦੇ ਨੇ: ਦੁੱਖ ਦਰ ਆਪਣੇ ਦੇਗੀ ਵਿਚ ਪਾਇਆ। ਮੈਂ ਤਾਰਾ ਦੇਗੀ ਨ ਕਰਾਂ। ਇਕ ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਦੁੱਧ ਅੱਗ ਰਖ ਕੇ ਦੇਗੀ ਪਵਾਈ। ਮੈਂ ਲੈਣ ਤੇ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ: "ਚੋਰ; ਦੁੱਧੀ ਖਾਣਾ, ਹੱਥ ਦੀ ਨਹੀਂ ਤੇਰੇ"। ਮੈਂ ਪਤਾ ਨੇ ਦੇਗੀ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਓਥੇ ਰਹਿੰਦੀ ਸਮਝ ਆਉਂਦ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪਾਣੇ ਰੋਟੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਆਖਣ ਲੱਗੀ: "ਗੁਰਦੇਵੀਏ! ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ ਰੱਖਣੇ ਤੋਂ ਡਰੇਂ, ਸੀਨੇ ਪਏ ਹੋਣ, ਤੂੰ ਇਸ ਮਾਤਾ ਦੀ ਦਸ ਏਂ।" ਦਾਦੀ ਮੇਰੀ ਸਾਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਰਣ ਸੀਨੇ ਪਾ ਕੇ ਫਿਰ ਅੱਗ ਹੋਇਆ। ਆਖਣ ਲਗੇ: ਠੀਕ ਏ। ਦੇਖਾਂ ਤੁਣ ਕਿਤਾ ਦਾਤਾ ਰਖਦਾ ਏ। ਫਿਰ ਪਤਾ ਲੈਂਦੇ ਸਾਹਿਬਾਂ।

ਤੱਕੜੀ

ਫਿਰ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਰਹੇ ਜਾਂ, ਕਦੇ ਭੂਰਾਂ ਵਿਚ, ਕਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ। (ਤੇਰਾਂ ਤੇ ਤਕੜੀ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਪਤਿਆਂ ਅੰਦਰ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਇਹ ਸਭ ਸੰਤੋਖੀ, ਸਦਾ ਹੀ ਤਕੜਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੋਲਾਂਵਾਲੇ ਦਾ, ਬਾਬਾ ਜੀਤਾ ਸਿੰਘ ਪੁੰਡੇਰਾਂ ਦੀ

ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਪਿਛ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਫ਼ਰਕ ਸੀ।

ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਪੰਛੀਆਂ ਵਿਚ ਰਖ ਲਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣਾ ਉਮਰ ਸੀ 13-14 ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ। ਪੰਛੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਤੱਕ ਲੈਂਦੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕੁੱਤੀਆਂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਤੇ [illegible]। ਮੇਰੇ ਜੋ ਦੋਸ਼ ਲੱਗਦੇ ਸਨ ਮੈਂ ਚਰਨ ਕਮਲ ਤੇ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਲਿਤੀ।

ਪਿਆਰ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ — ਇਹ; ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਤੇਰ ਵਲ ਲੱਗ ਗਏ, ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਪੰਛੀਆਂ ਬਾਰੇ ਤਰਸ ਕੀਤਾ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਦੀ ਦਲੀਲ ਵਾਂਗੂ ਕਿਵੇਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤੇ: "ਮਨ ਕਰਾਇਆ, ਦੇਖ ਕਰ ਲਿਆ," ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਚਿਤ੍ਰ ਉਦੇਸ਼ ਦਸ ਪਏ। ਪਿਆਰ ਤੇ ਕਿਰਪਾ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੀ ਕਰਦਾ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਉਪਕਾਰੀ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਕਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਨਾਨਕ ਤੇ ਜਾਣ ਗਏ। ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ: ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਬੜਾ ਉਪਕਾਰੀ ਮੰਨਦੇ; ਤੂੰ ਇਹ, ਪੰਛੀ, ਪਸ਼ੂ ਤੇ ਰਖ ਤੈਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹੋ ਕੇ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪ ਸਮਝਾਉਂਦਾ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ: ਜੀ ਆਪ ਸਮਝਾ ਤੁਸਾਂ ਦਰਸ ਸਿੰਘ ਨੂੰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਾਲ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਨਾਲ ਉਪਕਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਦੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ, ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦਾ, ਸ਼ੇਖੂਪੁਰੇ ਤੇ ਸਾਹਿਬਪੁਰ ਦੀ। ਜਿਸੀ ਉਪਕਾਰੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਪਕਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਪਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਢੇਰ, ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਸਿਆਲ, ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਰਾਂਗਾ, ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ ਪੰਛੀਆਂ ਵਾਲਾ, ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਪੱਕਾ, ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਮੰਡੀਆਂ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਉਪਦੇਸ਼ ਬਾਣੀ ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ (ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ) ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਤਾਕੀਦਾਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਉਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸੰਗੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸੁਣਾਉਣ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਰੋਟੀਆਂ ਰੋਟੀ ਭੈੜੀ ਸਾਧਾਂ ਦਾ ਗਾਉਣ। ਭੈੜੀ ਸਾਧਾ ਕਿਆ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲ ਸਿੰਘ ਕਿਆਸ ਪੁਰੀਏ ਨੂੰ ਆਪ ਸਦਾ ਕੇ ਦੱਸੇ (ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਦੇਵ) ਜੀ ਨੂੰ, ਕ੍ਰੋਧ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ, ਦਲੀ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ; ਬੀਬੀ ਦੇ ਭਤੀਜੀ ਨੂੰ — ਬੀਬੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਾਂ ਜੀ ਦੇ ਭਤੀਜੀ ਕਿਸ਼ਨੀ — ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦੇਵੀ ਦਾਸੀ ਜੀ [illegible] — ਸਭ ਨੂੰ ਪਾਠਾਂ ਨੂੰ ਤੋਰਿਆ। ਨਾਲ ਦੇ ਪੜ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਕੋਲ ਕੇ ਆਖਿਆ: ਆਪ ਜੀ ਹੱਥ ਜੋੜੇ ਬੈਠਦੇ ਤਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰਾਂ, ਕਿਸੇ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ। ਸਿਆਣੇ ਸਾਧ ਰਹਿਣ।

ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ ਮੈਂ ਅਤੇ ਦਲਿਆਮ ਸਿੰਘ ਗਏ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਅਚਾਨਕ ਆਉਣੀ ਦਸ਼ਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਇਹ ਗੱਲ ਜੀ ਕਿ ਸੰਗੀ ਭੈੜ ਦਾ ਮਾਹੌਲ, ਤਰਨ ਛੇਤ ਕਿ ਅਤਿ ਮਹਾਨ ਜੀ ਆਪ ਕਰਾਈ। ਮੈਂ ਭਾਈ (ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਆਖਿਆ: ਕੇ ਉਨਾਂ ਸਾਹ ਪੂਰੇ ਰੱਖ ਲੈਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੇਖੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਕੇ ਦਰਸਨ ਦੇਣ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਦਸ ਸਾਲ ਦੀ ਪਾਠਾਂ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਣ। ਭਾਈ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ। ਉਨਾਂ ਕਿਹਾ: ਕੇ ਪੱਕਾਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਗੁੱਡੀਆਂ ਸਾਧ ਦੀ ਪੱਕਾਂ ਜੇ। ਰਸਤੇ ਰਹੇ। ਸਾਨੂੰ ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਆਖਿਆ: ਤੁਸਾਂ ਦੋਨਾਂ ਪਾਠਾਂ ਵਿਚ ਲਾਗ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ।

ਸੁਰੇਤ (ਸ:ਮ:) ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਨਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੀ ਜੀ (ਕਿ:ਸੋਹਣੀ) ਕਿਹੀ ਸੰਗੀ ਭੈੜੇ ਉਠਦੇ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸਨ ਹੋਏ ਹੋਣ, ਉਹ ਕਿਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝੀ ਹਾਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਦਰਸਨ ਹੋਏ ਹੋਣ ਜੋ ਉਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣੀ। ਸਾਨੂੰ ਤ੍ਰਿਹੁ ਵੀਰ ਜੀ ਕਿ ਅਸਾਂ ਦੁਨਾਂ ਜਾਂ ਸਾਂਭਣੀ ਜੀ), ਹੋਰ ਵੀਰ ਨਹੀਂ ਜੀ ਤੇ ਉਂਝ ਸਭ ਕੁਝ ਦਾ ਕਿਆਸ ਆਇਆ। (ਦੂਜੇ ਆਸਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਅਨੂਪੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਜੀ) ਏਥੇ ਤਾਰ ਦੇ ਅਤੇ ਸਾਰੇ। ਫੇਰ ਸਾਰੇ ਸਾਧ ਦਾ ਅਕਾਲ ਸਿੰਘ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

13

ਨੇਤ੍ਰ ਜੋਤ

ਸਿੰਘ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ੈਲਾਨੀ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਤਾਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਬੜਾ ਫਿਕਰ ਕਰਿਆ। ਨਜ਼ਰ ਰਹੀ: ਤੈਨੂੰ ਦੱਸ ਸਾਰੇ ਰਾਹ, ਮੈਂ ਦੇਖੇ ਜਾਣ ਦੇ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਤੁਰਨੇ ਦਿਖਾਏ (ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ) ਵਿਚ ਦੇਖਾ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾ ਕੇ ਤੁਰਦੇ, ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ। ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਫੁਰਮਾਇਆ: ਭਾਈ! ਕੀਨ ਤਾਂ ਵਰੀ ਰੱਖੋ ਨੇ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਬੈਨ ਦੇਰ ਅਰਦਾਸ ਤਾਂ, ਤੂੰ ਤੈਨੂੰ ਸਾਫ ਦਿਸ ਜਾਣ ਦੇ। ਮੈਂ ਫੁਰਮਾਇਆ: ਜੀ, ਤੈਨੂੰ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ ਕੀਨ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਤੁਰਨੇ ਦੇਰ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਕਰੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰੋਸ਼ਨੀਆਂ ਵਿਚ, ਅਰਦਾਸ ਕੀਤਾ ਤਾਂ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ। ਮੈਂ ਵੀ ਦੇਰ ਗਰੀਬ ਕਿਤਾ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ: ਉਸ ਵੱਲ ਪਤਾ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਮਿਠੇ ਰਸ ਗਏ।

ਸੁਖਮਨੀ ਦਾ ਰੰਗ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਨਾਮ ਜੀ ਵੇਲੇ ਅੱਖਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਵੱਲ ਪਤਾ ਕੀਤਾ, ਅਰਦਾਸ ਕਰਿਆ ਕੇ ਉਠ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਜਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ ਸਾਫ ਅੱਖਾਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਕਦੇ ਮੈਂ ਸੁਖਮਨੀ ਪਾਠਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖ ਕਰਾਂ ਨਿਤ ਕੀ, ਫਿਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਕੇ ਕਦੇ ਵਿਚ ਦੇਖ ਕਰੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦੇਰ ਤੇ ਅਸੀਂ। ਉਹ ਇੱਕ ਫਿਰ ਆਇਆ। ਤਰਸ ਸੀ। ਅਰਦਾਸ ਕੀ ਦੇਰ ਰੱਖ ਜਾ ਕਰੇ। ਉਹਨਾਂ ਫਿਰ ਫੁਰਮਾਇਆ: ਤੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਸਾਫ ਹੀ ਜਾਣ ਪਊ। ਮੈਂ ਜਦ ਸੁੱਖ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕਿਹਾ: ਮੈਂ ਕਦੇ ਦਿਖਾਉ ਅਰਦਾਸੀਆ ਜੀ ਉਣੇ ਦੀ ਦੇਖਿਆ ਜੀ ਕਿ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛ ਲੈਣ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਸਾ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਅਸਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦੱਸਣ ਫਿਰ ਰਾਤੀ ਨੇ ਵੀ ਨੂੰ ਦਿਤਾ।

ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ: ਕੇ ਮੈਂ ਗਰੀਬ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੱਟ ਦੀ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਾਈ। ਵਡੀ ਕੱਟ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੁਰਨੇ ਤੁਰ ਦੇ ਸੋ। ਜਾਣੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਦਾਸਾ ਅਪਣਾ ਤੇ ਲਿਆ ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚ, ਤਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਨਾ ਪੱਕੇ। ਉਹਨਾਂ ਫੁਰਮਾਇਆ: ਜੇ ਅਸਲੀ ਉ ਸਰ ਦਾਸਾ ਪਾਣ ਜਾ ਪਰ ਕਾਕੇ ਨੇ ਜਾਣ ਲਾਕੇ। ਤੂੰ ਉਹਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀਂ ਦੇ।

ਮੈਂ ਆਖਿਆ : ਫੇਰ ਇਹ ਦੇ ਤੁਸੀਂ ਚੇਲਿਆਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਕਦੇ ਇਕ ਵਾਰ ਤੇਰੇ (ਮੇਰੀ ਸਾਹਿਬ) ਆਪ ਮਿਲਿਆ ਸਾਂ। ਓਦੋਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵੇਲ ਦੇ ਮੇਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਨੂੰ ਜਾਣੇ ਦਾ ਸਾ ਮਿਲਿਆ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਵਾਰ ਉਨ ਤਰਕੇ ਨਾਲ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਲਿਖ ਦਰ ਜਾਂਦਾ ਸਾਂ।

ਆਖਰ ਇਕ ਮੈਂ ਜਾਂਦੇ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਨੂੰ ਜਾਣੇ ਵਿਚ ਪਿਆ ਸਾਂ। ਇਕ ਅਧਪਾਣੀ ਕੀਤੇ ਪਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਦੇ ਤੁਰਾਂਦੇ ਜਾਇਆ ਸਾਂ, ਕੋਈ ਚੇਲੇ (ਕੂਪਿਲਾ ਚੇਲੇ) ਕੀ ਮੈਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਗੁਰਦਾਸ ਸਾ ਇਸ ਮੈਂ। ਉਨਾਂ ਮਿਲ ਕਰ ਕੇ ਸੋਚ ਇਆ। ਮੈਂ ਸਦਾ ਦੇਖਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਆਖਿਆ: ਕਦਾ! ਤੂੰ ਸੰਗਤੇ ਆਪਣੇ ਤਰ ਨੂੰ, ਇਸਦਾ ਸਾਂ ਕੋਠ ਤੇ ਹੋਇਨ ਕਰ ਦੇਵੇ ਜਾਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦ, ਲਿਖ।

ਵੱਟ ਪਕੜਾਈ

ਮੇਰੀ ਆਤਮ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣੇ (ਮੇਰੀ ਸਾਹਿਬ) ਜੈ ਕੀ ਸੀ), ਮੈਂਦੇ ਆਪਣਾ ਰਿਆ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਫੇਰ ਵੱਟ ਪਕੜਾ ਰੱਖੇ।

ਗੁਰਮੁਖ ਲਿਖ ਵੱਡਾ ਆਪ ਤੇ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਉਸ ਪੱਤਰੇ ਵਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। (ਗੁਰਦੇ ਵਾਲੇ ਖੂਹ ਦੀ) ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੱਖੀਆਂ ਅਖੀਆਂ ਦਾ ਇਕੀਆਂ (ਪਾਣੀ ਪੀਣ)। ਵੱਡਾ ਕਹਿਣਾ: ਏਥੇ ਵੱਟ ਫੜਦਾ ਨਹੀਂ। ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਏਹੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫੜਦੇ। ਮੈਂ ਓਹਨਾਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਨੂੰ ਛੋਡ ਕਰਕੇ ਖਿੜਕੀਂ ਦਿਸਿਆ। ਫੇਰ ਵੱਡੇ ਆਖਿਆ ਨਾ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਏਹੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ, ਮੈਂ ਓਹਨਾਂ (ਸਤਗੁਰਾਂ) ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਤੁਸੀਂ ਸਚ ਫੇਰ ਪਕੜ ਰਖਿ।

ਮੈਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਆਖਿਆ: ਗੁਰਮੁਖ ਜੀਓ! ਪਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਦਿਆ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰੋ, ਫੇਰ ਅਸਾਂ ਪਾਣੀ ਪੀਆ ਲਿਆਂ ਕਰੀਏ ਇਕ ਤੁਸੀਂ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਅਸਾਂ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਤੁਰਦਾ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ਉਹਦੀ ਪੱਗ ਲਹਿ ਗਈ;

ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਮੈਂ ਗਿਆ। [illegible]। ਮੈਂ ਕਿਹਾ:

ਜੀ ਜੇ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ।

ਉਹਨਾਂ (ਮਾਤਾ ਜੀ) ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ [illegible],

[illegible] (margin note)

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] (margin note)

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ਅਸਾਂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੈ। ਸਤਿ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨੇ ਪਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ: ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਰੱਬ ਦਾ ਕੀ ਹੁਕਮ ਆਇਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੀ। ਮੈਂ ਸਾਹ ਲੈ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਪਲ ਵਿਚ ਹੱਥ ਫੜਿਆ ਤੇ ਦੇਹ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੀ। ਭਈਆ ਤਰਸ ਸਿੰਘ ਉਥੇ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਆਖਿਆ। ਪੰਥ ਦਰਬਾਰੀ ਦੇਖ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇਖ ਰਿਹਾ। ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਠੇ ਆਏ। ਮੈਂ ਦੱਸ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਆਖੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਪਤਾ, ਮੈਂ ਆਖਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਪਤਾ।

ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਹੁਕਮ।

ਮੈਂ ਇਥੇ ਹਰ ਕੇ ਸਾਹਿਬ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਪਾ ਦਏ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆ: ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਜੀ ਸੋ ਸੁਖਾਲ ਸਿੰਘ (ਸਾਹਿਬ) ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਆ ਗਏ। ਆਖਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਸੁਖਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤੇ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਤਿਲਕ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸੁਖਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਦਿਤਾ।

ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਸਮਾਚਾਰ

(ਇਹ ਵਿਚਾਰ (ਸੰਗਤਾਂ) ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਹੋਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਇਸ ਆਪ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਆਪ ਕੀਤਾ। ਸਤਿਗੁਰ ਆਪਣੇ ਬਚਨ: ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਸੀ। ਤੁਸਾਂ ਇਸ ਅੱਗੇ ਤੇ ਨਾ ਪਛਤਾਓ। ਅੱਗੇ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ। (ਜੇ ਕਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੱਗੇ, ਅੱਗੇ ਆਪ ਸੱਦੇ ਨੇ ਉਹ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਆਪ ਲੋ। ਤੇ ਉਹ (ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਅੱਗੇ) ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਘੱਟ ਕਰ ਦੇ ਚੰਗੀ ਰੱਖਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਇਹ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਆਪੀਆਂ ਸੀ। ਹੋਰ ਸੁਖਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਕੋਲ ਗਏ।

ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਆਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਹਾ: ਸੰਗਤਾਂ ਕੋਲੋਂ ਮੈਂ ਕਰ। ਅੱਗੇ ਸਾਰ ਦੇ ਗਏ। ਫਿਰ ਕੋਲ ਆਇਆਂ ਆਇਆਂ ਅਸਾਂ ਤੋਰੀ ਸਾਹਿਬ ਆ ਗਏ। ਉਸ ਨਾਲ ਚੱਲੇ ਸੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਇਹ ਸਾਰ ਤੇ ਗਿਆਨ ਸਾਹਿਬ ਸੁਖ [illegible] ਸਿੰਘ ਤੇ [illegible]

ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਐਸੇ ਗੀਤ ਨੂੰ ਸ਼ੌਂਕ ਜ਼ਹਿਰ ਤੇ ਰਖੇ ਜਾਂਦੇ। ਜ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਪਰਾਕ੍ਰਿਤ
ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੋੜ ਜਾਂਦੇ। ਜਨੂੰ ਤਾਂ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਇਹ ਅਮਰ ਵਿੱਚ (ਜਪੁਜੀ,
ਇਹ ਤੇ ਗੁਰਦੇਵ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀਆਂ ਹੁਣ ਦੀ ਫੇਰ ਦੇਖਣ ਸੀ) ਦੇਖ ਗਾਇਆ।
/ਪਰਾਕ੍ਰਿਤ ਅਜੇ ਇਹ ਐਸੇ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਚੰਦੇ ਰਾਗਾਂ
ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਜਾਂ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰੂੰ ਆਖਿਆ: ਨੂੰ ਨ ਹੁਣ ਦੇ। ਅਜਗੀ
ਗੱਲ ਤੁਰਨੂੰ ਦੱਸੀ ਹੈ।

ਇਹ ਜੋ ਤੇਰੀ ਜਾਇਦਾ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਿਆਂ। ਜਦੋਂ ਅੱਠ ਸਾਲ
ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਅੱਠ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ, ਜਤਨਾਂ ਸਾਲ ਜੋ ਤੇਰੇ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ
ਹੋਣਾ। ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਨੁਕਸਾਨੀ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਤਲਾਕ ਵਿੱਚ (ਪੋਤ੍ਰਿਆਂ ਦਾਸਾ)
ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ, ਦੂਜਾ ਰਸੂਖ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਕਈ ਹੋਏ। ਜੋ ਜਦੋਂ
ਅੱਠ ਸਾਲ ਪਹਿਲੇ, ਤੁਸਾਂ ਤੇ ਜਦੋਂ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸਿਰ ਇਹ ਦੀਵਿਓ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਏ।

ਅਸਾਡਾ ਸਿਹਤ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਏ।
ਇਹ ਜੋ ਜਮੀ ਉਮਰ ਦੀ ਤੇਰੀ ਜਾਇਦਾ ਹੋਣਾ। ਦੂਜੀ ਨੁਕਸਾਨੀ ਪਿਛੋਂ
ਜੋ ਜਿੱਥੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆ ਗਿਆ। ਕਈਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋਰ ਸੁਣਿਆ ਦੇਖਿਆ
ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ ਸੀ। ਸਭ ਲੋਕ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਗਿਆ ਸੀ।
ਅਸਾਂ ਓਥੋਂ ਆਪ ਘਰ ਜਿਵੇਂ ਸਾਂ। ਜੋ ਜਗਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਚਿੱਠੀਆਂ
ਲਿਖੀਆਂ ਕਿ ਸਭਿ ਲੋਕ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਗਿਆ ਤੂੰ ਦਾ ਦੇਣ ਲਿਆਵਣ ਹੈ।
ਅਸਾਡਾ ਸਤਿਗੁਰ ਵਿੱਚ ਨਾਲ ਬੜੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੀ ਆਣ ਪਹੁੰਚ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ
ਦਾ ਜਵਾਬ ਨ ਆਇਆ। ਅਸਾਡਾ ਪਤਰ ਦੇਖ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਿੱਛੇ ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਦੀ ਬਹਤ। ਜੋ ਆ ਇਹ ਆਈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਨੂੰ ਜੋ ਪਹਿਲਾ ਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਨਾਲ ਅਤੇ ਭਾਈ ਕਰਤਾ ਕਰਦਿਆ ਸੀ।

ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿ ਤੂੰ ਵਿੱਚ ਦਾ ਤਨ ਤਨ ਵਿੱਚ ਦੀ
ਇਹ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਦੇਖਿਆਂ ਨਾਲ ਦੀ ਤਾਕਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੋ
ਆਖਿਆ: ਦੇਹਨੂੰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ। ਐਸੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੇ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ,

ਆਪੇ ਜਾਂਦੇ ਸੇ। ਮੈਂ ਇਹ ਇਕੱਠ ਕੀਤੇ, ਕੇ ਸਾਮਾਨ ਤੇ ਲਿਖਤਾਂ ਕੋਲ ਹੈ

ਧਰਕੇ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਤੁਰਨਾ ਤੁਰਿਆਈ ਆ ਗਿਆ।

ਮੇਰੇ ਆਦਮੀਆਂ ਸੱਦਣਾਂ ਤਾਂ ਪੁਛੀਆਂ ਨੇ ਸਹੀਆਂ ਪਰ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀਰ ਤੇ ਰਹੇਗੇ।

ਪਰਿਵਾਰ ਵੇਰਵਾ :

ਮਹਿਤਾਬ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਰਾਣਾ - ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ

(੭੭)

ਪੁੱਤਰ : ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ - ਸਪੁਤਰੀ ਸਰਦਾਰ ਸਿੰਘ ਵੜੈਚ

ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ - ਸਪੁਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੋਤਰੀ ਚੇਟੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦੀ

ਧੀਆਂ : ਜੀਤੋ

ਰਜੋ

— ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਰਾਣਾ

੨੫-੯-੭੯ ਸਾਹਿਬਾ

ਸੰਤ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਪਟਵਾਰੀ

ਜਵਾਬ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਪਟਵਾਰੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਕੂੰਮਕ ਪਿੰਡ ਜੋਧਾ ਵੇਲ ਦੇ ਸੇਵਕ ਸਨ ਤਾਰੀ ਸੁਣੀ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਖੀਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਬਾਰੇ ਲੇਖ ਲੀਤਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਕੇ ਮਿਲੋ। ਮੈਂ 25.9.79 ਨੂੰ 9 ਵਜੇ ਸਵੇਰੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾ ਤਾਂ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਤਪਾਕ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ। ਆਦਰ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਉਸ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਦੀ, ਰਸਮਾਂ ਵਿਚ ਤਰੀਕ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਉਥੇ ਦੇ ਲੋਕ ਹੋਣਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਹ ਸ਼ਾਮ ਦੁਪਹਿਰ ਜੀ ਕਰ ਸਕਾਂ ਗੇ।

ਪਰ ਉਹ ਸ਼ਾਮੀਂ ਅਸਾਂ 5.30 - 6 ਵਜੇ ਹੀ ਆ ਸਕਿਆ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਸਵਾਲ ਕੀਤੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਉਹ ਕੀਰਤਨ ਰਹੇ ਸ਼ਾਮ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਕੁਝ ਆਖਿਆ ਸੀ ਜਾ:

ਜੁਆਬ

ਮੈਂ ਅੱਜ ਦਾ ਇਹ ਸਮਾਂ ਬੜਾ ਸੁਭਾਗਾ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਜੋ ਮੇਰੇ ਲਿਖੇ 25.9.79 ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੋਰਤੇ ਮੈਨੂੰ ਏਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਤੇ ਤੁਰਤ ਲੇਖ/ਲਿਖ ਆ ਇਸ ਵੇਲੇ, ਅੱਜ ਰੋਜ਼ੀ ਜੀ ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਰੋਣ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਰਤ ਤੁਰਦਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗਈ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਇਸ ਦਾਸ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਸਾਂਝ, ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿ ਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੇ ਵੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਬਾਰੇ ਲੇਖ ਲੀਤਾ।

ਮੇਰੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੋਸਤੀ, ਪਹਿਲੇ, ਤਕਰੀਬਨ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਸੁਆਮੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦਾਸਾ ਤੇ ਉਹ ਦਰਸ਼ਨ ਮਿਲੇ, ਸਿੰਘ ਗੁਰੂਪੁਰਬ ਦੇ ਹਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਸਨ। ਮੈਂ ਸਿੰਘ ਹਰੇਕ ਦਾਸ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਸੁਆਮੀ ਦੇ ਲਿਖ ਅਕਾਲੀ ਆਪ ਦਾਸ ਲਿਖੇ ਸਾਂ। ਮੈਂ ਲਿਖਤਾ ਸੀ ਛੋਟੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਜੀ ਸਾਂ।

ਪਿਛੋਕੜ

ਮੇਰੇ ਦਾਦਾ ਬਾਬਾ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਸਤਕਾਰ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ ਕਿ ਉਹ ਦਸਤਕਾਰੀ ਕਰਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਇਹ ਅੱਗੇ ਸਾਰਾ ਪਰਵਾਰ ਬਣਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਸਤ-ਕਾਰੀ ਕਰਦੇ ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦਸਤਕਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੰਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਜੀ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਵੀ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ 66-67 ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਭੋਗ ਕੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ ਮਾਤਾ ਜੀ, ਅਸੀਂ ਛੇ ਪੁੱਤਰ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕਿਰਤੀ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਿਹਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਇੰਗ-ਲੈਂਡ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ। ਅਸੀਂ ਚਾਰ ਭਾਈ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਛੋਟੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਸ. ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਛੋਟੇ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੇ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਦਸਤਾਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ

ਮੇਰਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਸਤਕਾਰੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਵੀ ਦੀ ਤਰੀਕਾ ਪਗੜੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਵਿਚ ਪਾਈ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਛੋਟੇ ਹੀ ਵਿਚਾਰ (ਦਸਤਕਾਰੀ ਪਹਿਰਾਵੇ) ਵਿਚ ਪਿਤਾ ਤੇ ਸਭੇ ਮੇਰੀ ਸਰੋਕਾਰ ਚੋਣਕਾਰ ਹੋਈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਮੈਂ ਛੋਟੇ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਦਸਤਾਰ ਵਿਚ ਅਧਿ-ਕਾਰੀਆਂ ਪਾਸ ਗਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਪੈਦੇ ਅਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰਵਾਰ ਦੀ ਸਰੋਕਾਰ ਵਿਚ ਜਾ ਮਿਲਿਆ। (ਉਸ ਵਕਤ ਮੇਰੇ ਵੱਡੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜੇ ਇਸ ਸ੍ਰੇਣੀ ਦਰਬਾਰ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਂ ਤਰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ: ਕੋਈ ਸੁਣਦੀ ਜਿਹੜ, ਕੋਈ ਸੋਹਣੀ ਪੱਗ, ਕਿਹਾ ਸੁਣਣ ਵਿਚ, ਕੇ ਇਹ ਦੀ ਅਸਾਂ ਮਨੋਂ ਲੋੜ ਤਾਂ ਕੀਮਤ ਦਾਰ ਲੈਣ ਲਗ ਜਾ। ਸਭੇ ਤਰਕੇ ਕੀਤਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਅਗਿਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਜਿਸ ਉਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰੋਂ ਅਕਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਉਮਰ ਛੋਟੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ। ਸ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਦੂਜਿਆ ਵਿਚ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ ਉਦੋਂ ਇਸਦੀ ਉਮਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਉਮਰ ਤੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਇਹ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ

ਹਿਜਰਤਨਾਮਾ ਦੇ ...

ਵਿਛੜਨ ਫਿਰ ਦਰਸ਼ਨ

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ, ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੇ ਅਠ ਤੇ ਲੋਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਪਰਪਰ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ) ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਵਨੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ 1.8.1945 ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਪਿਆ। ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਅਗਸਤ 1947 ਵਿਚ ਸਭਨੇ ਆ ਗਏ। ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਮੇਰੀ ਤੇ ਦੀ ਤੰਗੀ ਸੀ ਤੇ ਪੈਸਾ ਦੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੁਰਮਤੀ ਹੋਣ ਤੇ ਮੈਂ ਸਭ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕਹਿ ਦਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਪਰਵਾਨੀ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਕੰਮ, ਮਦਦ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲ ਜਾਏ।

ਗੁਰਮਤੀ ਹੋਣ ਤੇ ਓਹੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਾਹਿਬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਚ ਸਰਵਿਸ ਕਰੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਓਹੀ ਸਾਹਿਬ ਹੋਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ ਉਨਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਪੱਕ ਦੇਖਕੇ ਫੌਰਨ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਲਿਆ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਨਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤੀ, ਸਭ ਤੇ ਵਿਚ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਿਤੇ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਉਹ ਦੇਖ ਕੇ ਕਹਿ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਸਦਾ ਕਦਰ ਨਿਭਾਣ ਦਿਤਾ। ਤੇ ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਮਾਰਚ 1949 ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਤੇ ਫਿਰ ਦਸਤਖ਼ਤ ਕਰਕੇ ਹੀ ਲਿਆ।

ਜਦੋਂ ਜਿਆਦਾ ਸੋਚ ਸਮਝ ਵਿਚ 1948 ਵਿਚ ਰਹਿਆ ਕਿਸੇ ਵੱਲੋਂ ਨਵੇਂ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਦੀ ਰਸਮੀ ਵਿਚ ਰਹਿਆ। ਉਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਸੋਚ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ? ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਵਿਚ ਉੱਤਰ ਦੇਕੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ: ਤੂੰ ਤਾਂ ਪਰਵਾਨੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈਂ। ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜ ਤਕ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿਆ ਹਾਂ।

ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤਿਆ: ਸਾਰੀ ਸਭਨੂੰ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਸਾਰੀ ਦੇਖ ਸਾਡੀ ਤੋਂ ਪਰ- ਵਾਨੀਆਂ ਦੀ ਦੇਖ ਰੂਪਸੇ ਨੂੰ ਸਭਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਸਿੰਘ, ਸਾਰਾ ਦੇਵਤਾ, (ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ) ਵਿਚ ਦਸ ਵਿਚ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਹੈ ਇਸ ਦੇਵਤੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਸਭ ਦਰਬਾਰੀ ਦੇਖੀ ਦੀ

[illegible]

[illegible] 500 [illegible] 5-6 [illegible] 26,00,000/= [illegible]

[illegible]

[illegible] 5000/= [illegible] 500/= [illegible]

[illegible]

[illegible]

(ਪ੍ਰ: ਚਿਤ੍ਰ)

ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਉਹ ਸੱਭ ਕਹਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਦੀ ਜਗੀਰ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਅੱਠ ਸਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ, ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਭ ਤੇ ਕਿਰਪਾਨੀ ਦਾ ਕੰਮ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ। ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤੱਖਰ ਦੀ ਸੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਕਟ ਪਰਤਣ ਕਰਕੇ 1949 ਵਿਚ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ, ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਤੋਂ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹੀ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। [illegible] ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਗਤ ਤੇ ਸਾਕ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ [illegible] ਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦੀ [illegible]। ਮੁੱਖਿਆਂ ਤੇ ਪੰਥ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ [illegible] ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚ ਕੀਮਤ [illegible]। [illegible] ਸਾਰੇ ਹੀ ਨਾਮਧਾਰੀ [illegible] ਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ [illegible] ਹਨ। [illegible] ਸਾਡਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਜ ਵੀ [illegible] ਸਾਥੀ [illegible] ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਮੇਂ [illegible] ਦਾ ਇਕ ਵੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ [illegible] ਲਿਆ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤੱਖਰ ਜੀ ਸੀ।

[illegible] ਆਪਣਾ ਨੇ [illegible] ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਤਾਂ [illegible] ਹੀ [illegible] ਸਨ।

ਜਾਂ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਤੇ ਇਕ [illegible] ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਸ. [illegible] ਦਾ [illegible] ਸਮਾਜ ਦਾ ਕੰਮ ਤੇ ਸਮਾਜ ਦਾ [illegible] ਸੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਹ [illegible] ਹੀ ਹੈ! [illegible] ਦੀ [illegible]। ਅਸੀਂ ਮੁੱਖੀ [illegible], [illegible] ਦਾ ਕੰਮ, [illegible] ਸਾਲ, ਪਹਿਲੀ 7-8 ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ [illegible] ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ [illegible] ਨੇ [illegible] ਹੀ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ [illegible] ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, [illegible] ਵਿਚ [illegible]। [illegible] ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਖੀ ਵਿਚ [illegible] ਦੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ [illegible] ਸਿੰਘ [illegible],

ਚੀਮਾ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜੀ ਗੁਟ, ਪਟੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਗੁਟ, ਫੌਜੀਆਂ ਦਾ ਗੁਟ ਸਿੰਧ ਵਾਲਿਆਂ ਗੁਟ, ਸ. ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਗੁਟ, ਅਜਿਹੇ 10-11 ਗੁਟਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਕੇ, ਫਿਰ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਗਿਣਤੀ ਗਿਣੇ ਹੀ ਸੀ. ਇਸਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕੀਤੀ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਾਮਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਿਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕੀ ਪਰ ਪੰਜ ਫੌਜਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਈ ਕਿਉਂ ਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਫੌਜ ਦੀ ਉਸ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰੌਠ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਾਂ ਰੋਕ ਸਕਦੇ ਤੇ ਪਰ ਪੰਜ ਰਲ ਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਤੇ ਦੇਸੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ ਤੇ ਗੁਟ, ਜੈਸੀ ਗੁਟ ਅਤੇ ਕੈਸੇ ਗੁਟ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੈਸੇ ਗੁਟ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨਾਲ ਦਸਤਖਤ ਸੀ ਦੇ ਹੁਣ ਸਰੋਕਾਰ ਨਾਲ ਵਧ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖਾ ਵਿਚ ਪੈਂਠ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਗਿਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ, ਇਹ ਅਜੋਕੇ ਤਸਵੀਰੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਦੂਜਾ ਕੈਸੇ ਗੁਟ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗਿਣਾ ਗੁਟ ਰਖਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਤੇ ਇਹ ਸੀ ਕੀਤਾ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਰਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਗੁਟਾਂ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਰਿਆਸਤ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜੈਸੀਆਂ ਤੇ ਕੈਸੇਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੱਕੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਪੰਜ ਰੱਖ ਕਰਕੇ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਵਿਚ ਰਖੇ ਗਈ ਪਰ ਤਸਦੀਕ, ਬਲਕਿ ਏਥੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਰਖਕੇ ਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਇਸੇ ਕਰਕੇ-ਸਿੱਧੇ ਅਸਲੀ- ਵਿਚੋਂ ਸਮੇਂ ਗਈ। ਸਗੋਂ ਕਿ ਕੁਰੀਆਂ ਸਭ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇ ਕਰਾਂ ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਚੋਂ ਸਕਦੀ ਸੀ - ਨਤੀਜਾ ਆਪ ਦਿਖਾਈ-

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮਧਾਰੀ

ਰਾਜ ਦੀ ਕੋਈ ਮਦਦ ਲੀਤੀ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਕੈਦੀਆਂ ਤੇ ਸੰਗੀਆਂ ਦੀ
ਨਿਆਇਤ ਖ਼ਾਸ ਸ਼ਾਨ ਕੀਤੀ। ਅਤੇ ਸੰਨ 1950 ਤਕ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ
ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰੀ ਰਾਹੀਂ, ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਹੁਣ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂ ਅਕਤੂਬਰ
1949 ਵਿਚ ਤੋਂ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। 1950 ਤਕ ਹਰ ਇਕ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਸੰਭਾਲ/ਵੰਡੀਆਂ
ਏਕ ਪਿੰਡ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਤੇ ~~[illegible]~~ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਪੱਕੀਆਂ ਕਰਨ ਵਿਚ
ਜੁਟ ਗਏ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨੋਂ ਆਈ ਜ਼ਮੀਨ
ਬਾਰੇ

ਮੁੱਢ-ਕਦੀਮ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹੀ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਨੇ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਬਾਬੇ ਦੇ ਕੇ ਦਿੱਤਾ, (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵੱਲੋਂ ਆਈ ਰੋਟੀ ਦੀ
ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਰੇ) ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨੋਂ ਆਈ ਜ਼ਮੀਨ ਹੋਵੇ
ਸਰਦੇ ਜਿੰਨਾਂ ਵਿਚ
ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਅਤੇ ਜਿਹਨੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ, ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ
ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਸੀਨੀਅਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਾਈਮ-
ਮਨਿਸਟਰ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਜੀ [illegible] ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ [illegible]
ਰਿਹਾਇਸ਼ਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੇ [illegible] ਪਿੰਡ ਪਾਕਿ ਤੋਂ ਹੋਣ, ਇਹਨਾਂ
ਦੇ ਆਪਣੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਪਿੰਡ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਸਿਆਲਕੋਟ, ਪੱਛੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ,
ਵਗੈਰਾ; ਵਸੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਨਾਲੀ ਇਹ ਪਿੰਡ ਸਭ ਵਧਣੇ ਫੁੱਲਣ ਵਾਸਤੇ ਜਾਣ।
ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਸਭ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਛੱਡ ਕੇ ਆਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ
ਇਹਨਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਰਾਣੀ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਅੰਦਰ
ਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ, ਸਿਆਲ ਕੋਟ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪਟਿਆਲਾ ਆਦਿਕ
ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਸਨ ਇਹਨਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ
ਸਨ ਸਕਦੇ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਯਤਨ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਅਲਾਟ ਰਿਹਾਇਸ਼ਾਂ ਕਿ
ਨਾਮਧਾਰੀ ਲੋਕ ਤਹਿਸੀਲ ਸਿਰਸਾ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟਰੀ
ਇਹ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਤੇ ਸਭ ਸਦੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿ ਸਕਣ।
ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿਵਾਈ ਸੀ।
ਇਹ ਪਿੰਡ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਬਾਰੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ,

ਮਿਰਜ਼ਾਪੁਰ, ਪੱਟੀ ਕਿਆਰ, ਸਤੌਂਕ, ਕਰਿਆਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਰਗਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਜਾੜੇ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਆਏ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਸੇਬ ਲਈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਖਾਲੀ ਪਈ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਆਬਾਦਕਾਰਾਂ ਵਜੋਂ ਵਸੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਲਾਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਵਧੀ ਸਾਰੀ ਭਾਰਤ ਭਰ ਦੇ ਵਿਚ ਵਸੀ ਪਈ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਆਬਾਦਕਾਰ ਮਾਲਕ ਸੀ, ਵਸੇਬ ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ੀ ਦੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾਂ ਕਈ ਸਾਲੀ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਵੀ ਸੀ। ਏਥੇ ਦੇ ਪਰਵਾਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਵੀ ਸੀ। ਓਦੋਂ ਕੋਈ 700 ਘਰਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦਕਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਇਸ ਆਬਾਦਕਾਰ ਬਾਰੇ ਕਈਆਂ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਰਤਾ, ਆਬਾਦਕਾਰ ਵਰਗ ਦਾ ਭਾਰਤ, ਦੂਜੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪਰਤਾ ਲੈ ਕੇ ਭੁਪਿੰਦਰ ਕਰਨ ਦਾ ਪਰਤਾ ਸੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਮਿਲ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ। ਏਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਅਸਾਂ 1954 ਵਿਚ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਆਬਾਦਕਾਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਦੇ ਨੇੜੇ, ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਆਬਾਦ ਕਰਵਾਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਸਾਰੇ ਪਾਕ ਬਾਰਡਰ ਉੱਤੇ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਕੀਤੇ।

ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਫੱਕਰ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮਨ ਤਨ ਕਰਕੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਲਾਕਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਿਆ। ਜੋ ਕੋਈ ਨਾਮਧਾਰੀ ਨਾਂ ਹੋਰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਲੋਕ ਦੀ ਮਦਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਵਸਾਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਸਨ ਵਸੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦੇਂਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵੀ ਇਕ ਮਾਣਯੋਗ ਇਨਾਮ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਸ. ਫੱਕਰ ਨੇ ਉਸ ਇਨਾਮ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰਤਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦਿਲ ਪਰ ਇਸਨੇ ਇਨਕਾਰ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋ ਦੇਖਦਿਆਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਏਸੇ ਕੰਮ ਵਿਚ

ਕਿਤਾਬੀ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਸ ਰਾਹ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਕਈ ਵਾਰ

ਜਿਵੇਂ ਕੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵੀ ਮਾਂ ਬਾਪ ਵਾਂਗ ਰਾਹ ਦੀ ਵੇਖਣੀ ਹੈ ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਗੀਤ ਰਾਹੀਂ ਤੋਂ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਨ 1947 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ 1979 ਤਕ ਵੀ ਕੀ ਸਾਜਿਸ਼ਾਂ ਫਸਾਦੀਆਂ, ਸਾਜਿਸ਼ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ, ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਟੋਲੇ ਨਾਲ, ਅਤੇ ਧਰ ਨਾਲ ਮਿਲ, ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਮਿਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿਵਾਈ ਸੀ।

ਇਸੇ ਅਕਾਲੀ ਨੇ ਵੀ ਜਿਵੇਂ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਕਿਹਾ ਹੈ ਸਾਰੇ ਤਰਫ਼ ਦੀ ਦੇਖਣ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਤਾ-ਕਤੇ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨੂੰ ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿਰ ਤਕ ਦੀ ਕੋਈ ਆਂਚ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੱਤੀ।

ਪਰਮ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਲਈ ਜੋ ਇਸ ਕੰਮ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਇਨਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ 1947 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਾਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਜੋ ਵੀ ਪਰਤਾ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਘਾਤ ਦਾ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਪਰਤ ਉਹ ਰਾਹੇ ਜੀ ਇਹ ਤੇਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਰੋਧ ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਅਫ਼ਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੀ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕੁਝਿਆਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਪਰਤਾਪ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਤੀਸਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਤੇ ਕੋਈ ਸਾਜ਼ਸ਼ੀ ਕੀਮ, ਕੋਈ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਤਾਕਤ ਕੋਲ ਲੋਭਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰੁੱਟੀਆਂ, ਤੇ ਕਮੀਆਂ ਦੀ ਸਮਾਧਾਨ ਸਾਂਭਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ੀਲ ਤੇ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਲ ਹੀ ਵਫਾਦਾਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਤੋਂ ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਧਿਰਾਂ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅਨੁ-ਯਾਈਆਂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਆਦਿ ਧਿਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਪਰਿਵਾਰ, ਧਿਰਾਂ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਵਰਤਣ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਉ ਜੀ। ਮੈਂ

[illegible]

ਜਾਂ ਉਮਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖੀਏ ਜਿਵੇਂ ਤੇ ਤਰ ਦਰਸਾਈ ਹੋਵੇ। ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵਲ ਸਭ ਤਾਂ ਆਮ ~~[illegible]~~ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਦੀ ਸੋਚ ਉਮਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਦਿਖਿਆ ਹੈ, ਅਜਿਹ ਪਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਉਮਰਾਂ ਕਿਵੇਂ ਵੱਧੀਆਂ ਹੋਣ, ਸਭ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਜਾਵੇ ਜਿਥੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸਦਾ ਪਈ ਜਿਹੜੀ ਦੇ ਨਾਲ।

ਸਿੰਘ ਅਰਜਨ ਦੀ ਜੋ ਉਮਰਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਾ ਹਾਂ ਉਮਰਾਂ ਦੀ ਸਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ, ਉਮਰਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ, ਉਮਰਾਂ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਡੇ ਛੋਟੇ ਹੋਣ ਦਾ ਫਰਕ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਮੇਂ ਤਕਰੀਬਨ ਦਾ ਸਮਿਆਂ ਸੀ। ਉਮਰਾਂ ਅਪਣੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਬਿਤਾਇਆ ਅਤੇ ਹਰ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਦੀ ਸਹਿਯੋਗ ਕੀ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਅਫ਼ਸਰ ਦਾ ਤਰ ਪਰਚਾਰ।

ਮੇਰੀ ਇਸ ਸੋਚ ਸੁਣਿਆ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਪੱਕੀ ਸਾਲ ਜੋ ਸ਼ਹੀਦ ਪਰਵਾਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ, ਸਾਕੇ ਦੇ ਹਰਫਿਆਂ ਵਿਚ [illegible] ਤਰ ਲਿਖਾ ਹਾਂ, ਅੱਜ ਕੱਲ ਦੀ ਪਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਅਵਤਾਰ ਕੌਰ ਜਦੋਂ ਪਰਵਾਰੀ ਦਾ ਸੀ ਤਾਂ 48 ਸਾਲ ਉਮਰ ਸੀ। ਜੋ ਸੰਤ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਉਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹਾਂ, ਬਾਬਾ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਸੇਵਾਦਾਰ ਰਹਿਣ ਪ੍ਰੀਤ ਸਨ. ਉਮਰਾਂ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਸੀ ਘਰ ਵਿਚ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੀ 90-91 ਸਾਲ ਦੇ ਹੋਏ ਚਲਾਣੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਵਿਚ ਰੱਬ ਆਇਆ ਹੈ।

ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਪਟਵਾਰੀ (54) - ਬੀਬੀ ਅਵਤਾਰ ਕੌਰ (48)

ਬੱਚੇ: ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (27) - ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਪਤਨੀ ਸ. [illegible] ਸਿੰਘ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (23)

ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (18)

ਲੜਕੀਆਂ: ਰਜਿੰਦਰ ਕੌਰ - [illegible] ਸਿੰਘ [illegible]

[illegible]

[illegible]

ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ (ਬਾਣੂ) ਸੰਪਾਦਕ 'ਸਤਿਜੁਗ',

ਸਰਸਾ

ਸੰਤ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀ ਚਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਬਾਪੂ ਕਰਕੇ ਬੁਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਆਪ-ਜਨ, ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਕਈ ਹੋਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ [illegible] ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਬੜੇ ਸਾਊ, ਮਿਲਾਪੂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਪੱਕੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਪ ਇਨ੍ਹੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪਾਤਰ ਸਨ ਕਿ ਜਦੋਂ 'ਸਤਿਜੁਗ' ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸੰਤ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਚਲ-ਵਸੇ ਤਾਂ, ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਥਾਂ ਆਰਜ਼ੀ ਤੌਰ ਆਪ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਅਖੀਰ ਤਕ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਤੋਂ ਆਪ 'ਸਤਿਜੁਗ' ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਰਿਹਾ।

ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 25 ਜਨਵਰੀ 1979 ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਮਿਲਿਆ ਸਾਂ, ਪਰ ਪਤਨੀ, ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ। ਉਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾਮਧਾਰੀ-ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠਾ, ਸਾਂਝ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਵਿਚ ਘਰ ਦੀ [illegible] (ਸੰਤ ਕੱਚੀ-ਪੱਕੀ ਬੀਮਾਰੀ ਆਦਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੁਰਤ, ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਚਿੰਤ ਘੱਟ ਸੀ। ਇਸ ਹੋਰ ਸਾਧਾਰਨ ਕਾਰਵਾਈ ਹੀ ਸੀ। ਸੰਤ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ ਤੇ ਅਤੇ ਇਹ ਦੱਸ-ਮਾਰਕੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦਲੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਲ ਕੇ ਸਮੇਂ 'ਗਿਆਨੀ' ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਕੇ ਸਾਡਾ ਕਈ ਪਰਤਾਂ ਤੋਂ ਹੋ ਚੁੱਕ ਘਰ ਦੀ ਯਾਦਗੀ ਰਹੀ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਣਗੀਆਂ ਸਾਂਝੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪਰਤੱਖ ਸਰੂਪ ਦੇਖੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਸੀ ਕਾ ਜਾਵੇ।

ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ~~[illegible]~~ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਦੇ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਨ, ਸੋਧੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿਣੀ, ਖੁਲ੍ਹ ਦੇਣ ਅਤੇ ਦੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨ ਪਰਚਾਰ ਆਪਣੀ ਲਿਖਿਆ ਦੱਸੀ:

ਅਸਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜਿਆਦਾਤਰ ਤਾਂ ਤੇਰਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਸਮਾਂ ਪਾਸਾਰ ਜਿਸ ਦਰਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇਸ਼ ਨਨਕਾਣਾ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਉਸ ਵਕਤ ਜਦੋਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਪਿੰਡ ਜਮਸ਼ੇਰ-ਖੁਰਦ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਦਾਦਾ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਸਨ ਤੇ ਇਹ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਰੰਗ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਜਦੋਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਾਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕੀ ਕਿਸੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮਧਾਰੀ ਆਮ ਵਿਚ ਸਾਧਣ ਹੁੰਦਾ। ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਤੋਂ 7-8 ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਕਿ ਨਾਮਧਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਕਰਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਸੀ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਖੇਤ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਜਾਣ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੀ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਪੰਜ ਸੱਤ ਆਮ ਆਦਮੀ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਇਹ (ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ) ਦੀ ਸਾਰ ਸੰਭਾਲ (ਨਨਕਾਣਾ) ਰਹਿ ਕਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਗਲੀ ਦੇ ਵੀ ਪੰ ਸਿੰਘ ਸਨ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸੂਬੇ ਬਾਬਾ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਸਾਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਾਇਲਪੁਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰਸਮ ਦੇਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਤਲਬ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਨੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਮਿਤਰੀ ਅੱਜੀ ਹੋਈ ਤੇ ਰਸਮ ਅੱਗੀ ਰਹੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦਾਦਾ ਜੀ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਣ ਨਿਸ਼ਾਨ/ਸਿੰਘ ਜੀ, ਇਸ ਵੇਲੇ ਲੋਕੀ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਵਾਸੀ (ਸਰਕਾਰ) ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਵੀ ਪਰਚਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਵਾਬਣੇ ਦਾ ਸਾਥ ਆਪ ਸੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਰਭਾਵ ਤੇ ਪਰਸਾਰ ਉਤੇ ਦਾ ਹੋਇਆ। ਦੋਵੇਂ ਤਰਫ ਜਦੋਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੂਬਾ ਹੋਣ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸਮਝ ਮਿਲੀ। ਜਦੋਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਸਭ ਦਾਸੀ ਅਜ਼ੀਜ਼ੀ ਵਿਚ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਿਸ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਜਦੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ

ਨਹੀਂ ਬਰਤਨ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਣਾ ਕਿਓਂ। ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪਾਰ ਹਰ ਤੇ ਪਾਸੇ ਜਾਣੇ

ਅਤੇ ਜਾਣੀ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਦੱਸੀ ਹੈਨ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਆਪਣੀ ਬਰਾਤੇ ਤਾਂ ਜਾਣੇ

ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਪਵਿਤ੍ਰੀ ਮਾਂ ਦਾ ਹਰ ਹਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਤਾਂ ਪਾਰ ਨਹੀਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ

ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਫ਼ਾ ਸਤਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਆਪਣੇ ਪਰ ਆ ਜਾਣ ਪਹਿਰ

ਪਹਿਰ ਰਹੇ ਕਿ ਅਸਾਂ ਨਹੀਂ ਪੱਕਣੀ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰ ਰਖਿਆਂ ਕਿਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ-

ਇਸ ਅਜੀਤ ਨਾਲ ਦੇਣੀ ਵਿਆਹ ਕਰਾਏ ਜਾ ਉਦੋਂ ਦੇਖਾਂ ਜੋ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲੀ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਜਦੋਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਜਦੋਂ ਪਿੰਡ ਦੇਗੀ (ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ) (ਤਹਿਸੀਲ ਪਸਰੂਰ, (ਜ਼ਿ: ਸਿਆਲਕੋਟ) ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਤੋਂ ਆਏ ~~[illegible]~~ ਇਕ ਅਸਾਮੀ ਤੋਂ 32/= ਰੁਪਏ ਲੈ ਕੇ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਬਾਬਾ

ਬਰਖਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ (ਪਿਤਾ ਜੀ) ਜਦੋਂ (ਦੇਵੇਂ ਸਿੰਘ) ਤੋਂ ਸਿੰਘ ਸਜ। ਹੋਰ ਵੀ

ਬਹੁਤ ਪਰਵਾਰ ਉਦੋਂ ਸਿੰਘ ਸਜੇ, ਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਰਾਮੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਸੋਹਣਾ ਸ. ਹਰਨਾਮ

ਸਿੰਘ, ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ, ਹਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਹੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾਲੋਂ ਅਸਾਡੇ ਜੀ ਬਾਬਾ (ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ)

ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ, ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ

ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਰਹੀ ਪਏ ਤੋਂ ਸੱਜਿਓ ਉੱਤਰੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਜੀ ਕਿ ਗੁਰੂ

ਰਾਮ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦੇ ਵਾਰਸ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਸਿੰਘ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪਧਾਰੇ ਤੇ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿ ਸਿੰਘ)

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੀ ਹਨ, ਤੇ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਹੋਏ ਰਹੇ ਹਨ।

ਉਹ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਨਾਲ ਦਸਾਂ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਗਏ। ਓਹ ਵੱਡੇ ਨਾਮ-

ਧਾਰੀ ਬਣ ਕੇ ਆਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਨਾਮਧਾਰੀ

ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਬਾਬਾ ਬਰਖਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ-

ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਬਣਦੇ ਨਹੀਂ, ਫ਼ਰਮਾਨ ਜੀ ਆਪ ਇਹ

[illegible] ਆਪਣੀਆਂ, ਮੋਟੇ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਸੌਂਹ ਬਜ਼ੁਰਗੀਆਂ, ਇਹਦਾ ਆਦਿ ਦਾਨ ਅਸਾਂ

ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਲਾਲ ਦੇਈਏ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਬਣੀਆਂ ਸਿੰਘ

ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ: ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਪਰ-ਪਰਵਾਰ ਹਰ ਦੇ ਆਖਿਆਂ, ਮੈਂ

ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਹੀ ਰਖਾਂ ਉਸਦਾ ਸਾ। ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਕਿਵੇਂ ਬਣੇਗਾ।

ਜੇਠੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕਿ ਏਕ ਸਮਾਨ ਰਹ ਸੱਕੇ ਸਾਂ। ਪ੍ਰਸਾਦੇ ਲੀਤੀ ਵਿਚਕ
ਸਾਬਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕਿ ਉਨ ਤਾਂ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰ ਸਕੇਂ ਜਦ ਦਰਬਾਰੀ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ
ਬਾਬਾ ਇਆਪਣ ਦਾ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ: ਮੈਂ ਸਾਰ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੇਵਾ
ਕਰਨੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਸਭ ਕੁਝ ਦਾ ਛੋੜਾਂ, ਦਰਬਾਰਦਾਰੀ ਵਿਚ ਪਾਉਣ
ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੱਕ ਇਹ ਗੱਲ ਆਈ। ਬਾਬਾ
ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਤੇਰੇ ਨਿਰਬਾਹ ਯੋਗ ਦੇ ਦਿਆ।

ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਧਿਆਸ ਕਿ ਇਹ (ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ) ਤਾਂ
ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਇਆਪਣਾ ਤਰਿਆ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਏਨ ਏਟ ਵਿਚ, ਇਹ
ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂ ਸਾਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਨਿਯੋਗੀਆਂ ਦਸ ਵਿਚ ਪੱਕੇ। ਉਨਾਂ
ਦੇਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਜਰਨਾਲ ਆਪਣੇ ਤੇ ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਅਸਰ
ਕਾਇਮ ਰਹ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਦਰਸ਼ਨੀ ਬਾਈ ਸੀ। ਇਨਾਂ ਦੇ
ਸਨ ਕਰ ਸਪੁਤ੍ਰ: ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, (ਸਤਿਗੁਰਦਾਸੀ)
ਇਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹਨ ਇਥੀ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ।
ਇਨਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਸਨ ਸ੍ਰੀ ਸਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਿ ਸੋਢੀ (ਤਿਆਗੀ) ਵਿਚ ਦੇ ਸੁਰਤ
ਦਾਸੀ ਆਂ ਤੋਂ ਗਹਿਣੇ ਆਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਤੋਲਤੇ ਦੀ ਤੁਕ ਸਾ
ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਆਪਣਾ ਕਰਕੇ ਸੁਣੇ ਗੀ ਸਦਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਗੁਰੂਆਣੀ
ਉਨਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਸਨ ਸ. ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜਿਨ ਗੁਆਚੀ ਗਾਂ ਸਪੋਰਟ ਕਾਰੋ। ਇਨਾਂ ਤੋਂ
ਛੋਟਾ ਮੈਂ ਹਾਂ।

ਸਭ ਸਾਥੀਆਂ ਤੋਂ ਸਨ। ਦੋ ਹਰੇਕੀ ਭੈਣਾਂ ਵਿ: (ਸੋਢਾਣੀ)
ਧੁੱਧਾਂ,
ਵਿਚ ਭੈਣੀ, ਸ. ਦੇਵ ਸਿੰਘ ਹਰੇਕੀ ਭੱਜਾ (ਸ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅਜੈਬ ਸਿੰਘ ਦਾਦਾ
ਦੇ ਪਿਤਾ) ਪੋਤੇ ਹਰ ਕੋਲ ਕੋਟ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਇਆਨੇ ਸਨ। ਪ੍ਰਾਨ ਕੈਰ, ਹਰੇਕੀ ਦੇਵ
ਸਿੰਘ ਹੁਣਾਂ ਦੇ ਕੋਲੇ ਭਰਾ ਸ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਹੁਣਾਂ ਸਾਰ ਇਆਣੀ ਜੀ ਮਿਤੋਂ ਦੇ
ਅੰਗ ਦੇਵੇਂ ਵਰਤੇ ਸ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਪਟਵਾਰੀ, ਸ. ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਵੱਡੀ) ਅਤੇ
ਹਨ। ਇਨਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਸੀ, ਧੀਧੀ ਕਰਤਾਰ ਧਾਈ। ਇਸਨੂੰ ਦਸਵਾਂ ਖੋਜ ਵਿਚ

ਅੰਤ ਕੋਈ ਜਨਮੇ ਨਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ

ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਈਏ

ਸੰਤ ਨਗਰ

ਬਾਬਾ ਰਈਏ ਦੇ ਜੋ ਸਤ ਸਮਾਗਮੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿਧ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਦੀ ਨੂੰ ਮੈਂ 27 ਅਪ੍ਰੈਲ 1979 ਨੂੰ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਤ ਨਗਰ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਮਿਲਿਆ। ਵੱਡੇ ਭੇਤਿਆਂ ਤੇ ਪਏ ਵੱਡੇ ਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਉਹ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਰਈਏ ਜੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਰਵਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਤ ਸੰਗੀ ਸਾਥਿਆ ਆਉਂਦੇ। ਨਾਮ ਦਾਨ ਤੇ ਪਾਠ ਆਦਿ ਦਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦੌਰਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪ ਪ੍ਰਸਤਕ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ-ਮਿਲਿਆ ਕਰਦੇ। ਉਪਰੰਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸਾਥ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਅੱਜ ਉਹ 85 ਸਾਲ ਉਮਰ ਦੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਨਗਰ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਡੇਰੇ ਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਸਾਂਦਾ ਹੈ (ਜਿਥੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰਧਾਲੂ ਆਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਤੁਰਤ ਸਵਾਲ ਕੀਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

ਸਵਾਲ ਤੇ ਜਵਾਬ ਨਗਰ

ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਸਰਦਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਗੁਲਾਬ ਦੇਵੀ ਸੀ ਰਈਏ ਦਾ ਜਨਮ ਅੱਸੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਮੈਂ ਚੌਥਾ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲ ਸੀ। ਓਦੋਂ ਮੈਂ ਘਰ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਦਿਨਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸੰਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਓਥੇ ਆਏ ਸਨ। ਇਹ ਦੁਸਿਆਂਦੇ ਸਿੰਘ ਸਨ। ਆਪ ਜੀਵਨ ਭੈਣ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਸਤਕਾਰ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਸਮਾਗਮ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਦੇ ਘਰ ਰਹਿਣ ਵੇਲੇ ਸੰਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ। ਉਸ ਸਮੇਂ

ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਹਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਕਰਮ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਮੈਂ। ਉਹਨਾਂ ਰਖ ਲੰਬੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਰਖੀ ਸਨ, ਪਰ ਲੰਬਾ ਦਾੜਾ ਰਖਣ ਸਨ ਕਿ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਕਰ ਦਹਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦਾੜਾ ਸੀ ਕਿ ਕੇਸ ਕੇਸ ਕਹਿਆਂ ਜਾਂਦੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਤੁਰੇ। ਜਿਆਦੀ ਕੇਸ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਸਾਰ ਸਨ, ਉਹਦੀ ਕੇਸ ਸੰਤ ਰਖ ਰਖਦੇ, ਅਸੀਂ ਵਿਚ ਖੜੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਸਰੂਪ। ਓਥੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਲੇ ਸਰੀਰ ਪੰਜਾਬੀ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਜਿਹੜੇ ਸਨ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਖਾਂਦੇ ਪੀਂਦੇ ਸਨ ਕਿਸੇ/ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਓਥੇ ਜਿੰਦੀਆਂ ਦਸਤਾਰਾਂ ਕਰਦੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਓਥੇ ਦੀਵਾਨ ਲਗਦੇ, ਰਖ ਦਾੜ੍ਹੀ, ਓਥੇ ਇਹ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਕਿਆਰਾ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ~~[illegible]~~ ਸੰਨ ਈ: 1909 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਮੈਂ ਛੋਟਾ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸਾਂ।

ਤਰਸ ਪੁਰਾਣਾ

ਮੈਂ ਇਕ ਵਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤੁਸੀਂ ਦੀਵਾਨ ਲਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਅਸਤੇ ਕਿਵੇਂ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ? ਉਹ ਆਂਹਦੇ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਦਸਦੇ ਆਂ, ਨੇੜੇ ਬਹਕੇ, ਮੈਨੂੰ. ਕੋਲ ਵਿਚ ਤਰਸ ਦੱਸਿਆ। ਆਪਣੇ ਰਖੇ। ਇਹ ਜੀਹਦੇ ਦੇ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਰਖੇ ਸਨ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏ ਸਨ ਕਿ ਕਿਸਤਾਂ ਅਸਤੇ ਤੁਰੇ ਦੇ ਨਾਮਧਾਰੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਓਥੇ ਵਲ ਵੇਖਿਆ। ਇਹ ਉਹ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਪੂਰਾ ਚਿਹਰਾ ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਅਸਤਾਨਿਆਂ ਵਲੀ ਤੇ ਜਾਇਆ ਜਾਂ ਕੇਵੇਂ ਉਹ ਦੀਵਾਨ ਲਗ, ਜਾਪ ਜੀਤ ਦੀਵਾਨ ਰਹਿਆ ਕਰੇ।

ਫਿਰ ਸਾਲ ਮੈਂ ਓਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਓਥੇ ਕੀਤੀ। ਉਸਤੋਂ ਬਾਅਦ (ਫਿਰ ਰੋਜ਼ੇ (ਤਾਰੀਖ) ਆ ਗਏ। ਜਦਾਂ ਕਿ ਸੰਤ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਮੈਂ ਓਥੇ ਆਪ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਸਾਂ, ਸਾਰੇ ਸੰਗਤੀ ਤੁਰ ਆਏ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਬਾਪ ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨਿਆਮ ਵਿਚ ਦੇ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਉਹ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਜੀ ਨਾ ਕਰੇ ਆਖਣ ਨੂੰ, ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਰੂਪ ਸਿੰਘ। ਪਹਿਲੀ [illegible]

ਸੰਤ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ

ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੰਗ ਭੇਜਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਖੇ। ਏਸ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੈਸੀ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸੰਤ ਦਲੇ ਸੰਤ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਤ ਸਰਬ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਝਬਾਲੀਏ, ਸੰਤ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਵੱਲ ਸੰਤ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਏ। ਮੈਂ ਸੰਤ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜਦੇ, ਇਹ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਬੜੇ ਚਾਅ ਮਿਲਣ ਆਏ। ਏਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਗੁਰੂਦੁਆਰੇ ਤੇ ਆਏ। ਮੇਰਾ ਸੰਤਾਂ (ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ) ਨਾਲ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇਵਾਂ ਵੀ ਮਿਲਣ ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਕੇ ਤੇਰੇ ਆਏ। ਸੰਤਾਂ ਤੇ ਨਾਲ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਆਖਣਾ: ਸੰਤ ਜੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਹੈ, ਦੇਂਦਾ ਜੀ ਤੇ ਆਪ ਹੈ ਸਦਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਨਾਲ ਹੀ ਰਖੀਏ। ਸੰਤਾਂ ਆਖਣਾ: ਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬੱਚਾ ਹੀ। ਪਰ ਦੇਖ ਕਿਰ ਇਹਦਾ ਅੰਦਰ ਏਸ ਦਾ ਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਇਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸੰਜੋਗ ਬਣ ਗਿਆ ਉਦੋਂ 1976 ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਅਕਾਲ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸ ਆ ਗਿਆ। ਦਸਾਂ ਇਹ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਦੇਖਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਉਦੋਂ ਆਪਣਿਆ ਸਾਂ (ਸੰਨ 1976 ਬਿ:ਕ੍ਰਿ)

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਆ ਜਾਣਾ ਸੰਤਾਂ ਆਖਣਾ: ਤੁਸਾਂ ਛੇਤੀ ਮੁੜ ਨਾਲ ਲਿਆਵੋ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਗੁਰੂ ਆਖਣਾ ਇਹਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਆਇਆ ਕਰੋ। ਇਸਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮੇਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕੋਲ ਸੀ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸ ਆਇਆਂ ਮੈਂ ਆਪੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ਸੰਤਾਂ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਪਾਠ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਾਰ ਸਨ। ਪਰ ਪੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ, ਇਹ ਪੜ੍ਹੀ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਸੰਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪੁਛਿਆ: ਤੂੰ ਕਿਤਾ ਕੁ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ? ਅਰਥ ਪਰ ਇਹ ਦਸ ਸਕਦੈਂ? ਮੈਂ ਆਖਿਆ: ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਾਫ਼ੀ

ਇਕ ਪਾਠ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ਐਸਾ ਐਸਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਜ਼ਰੂਰ ਹਾਂ ਪੈਸੇ ਗਾਹਕੀ, ਦਸ ਬਰੀਕੀ। ਆਪਣ ਬਚਨ: ਇਹਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣੋ। ਜਦੋਂ ਪਾਠ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਆਪਣ ਬਚਨ: ਪਾਠ ਏਹਦਾ ਠੀਕ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਸ ਸਮਝਾਓ। ਜੀਹਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਾਠ ਤੇ ਲਾ ਦਿਆ। ਜਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਾਠ ਸੁਣਾਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕਿਹਾ ਰਬਦੀ ਭੁੱਖੀ ਏ ਹ। ਉਸਤੋਂ ਬਾਦ ਜੀਹਤਾਂ ਪਾਸ ਰਹਿਆਂ ਸੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰ ਸਾਲ ਪਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਬੱਬ ਇਕ ਵਾਰ ਆਏ ਸਨ ਤੇ ਗਏ ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੋਗ ਪਾ ਦੇਂਦੇ ਸਨ। ਤਕ ਤਖਤ ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਾਂਦੇ ਸਨ।

(ਸੂਬਾ ਸਾਹਿਬ ਤੇ)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ,

ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਤਾਂ (1980ਈ:) ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਕ ਪਾਠ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ: ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਤਾਂ ਇਕੋ ਪੋਥੀ ਹੈ ਜੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ: ਤੁਸੀਂ ਪਾਠੀ ਪਹਿਲਾਂ ਪੱਤਰਾ ਪੜ੍ਹ ਆਇਆ ਕਰਨ ਕੇ ਤੂੰ ਪੋਥੀ ਜੀ ਪੜ੍ਹ ਆਇਆ ਕਰੀਂ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਪਰ ਮੈਂ ਸੁਖ ਇਤਬਾਰ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਬਾਣੀ ਤਾਂ 40 ਪੱਤਰੇ ਪੜ੍ਹੇ ਮੇਰਾ ਇਹ ਸੁਭਾਅ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉੱਠਣਾ ਤਾਂ ਪਾਠ ਕਰਨ ਬੈਠਣਾ ਪਹਿਲਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀਦੇ ਜਾਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉੱਠਕੇ ਪਾਠ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ, ਸੰਤ ਰੱਬੋ (ਮਾਤਾ ਸਿੰਘ ਜੀ), ਸੰਤ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਹਿਰ ਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਤੁਰੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਜਾਕੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪੁੱਛਿਆ: ਕਿੰਨੇ ਪੱਤਰੇ ਪੜ੍ਹੇ ਨੇ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ: ਚਾਲੀ ਜੀ। ਮੈਨੂੰ ਥਾਪੜਾ ਦੇ ਕੇ ਬਚਨ ਕਰਦੇ: ਤੂੰ ਸਾਡਾ ਪਾਠੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈਂ, ਕਿਤੇ ਨੀ ਜਾਣ ਦੇਣਾ। ਮੇਰਾ ਪਾਠੀ ਪੁਣਾ ਤੇ ਕਥਾ ਕਰਨਾ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਮੈਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹਾਂ। ਜੀਹਤਾਂ ਪਾਸ ਕਥਾ ਵਾਲੀ, ਭਾਵਅਰਥ ਸਤ, ਜੋਤਸ਼ਅਨੇਕ ਆਦਿ ਗੋਖਸਿਖਣੇ ਸਾਂ

[illegible]

ਸਤਿਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਪਰ ਜਦੋਂ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਘੜੀਆਂ ਨਸੀਬ ਹੋਈਆਂ ਜੀ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮਨ (ਸ਼ਾਇਦ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਰ ਵਾਰ ਵਾਰਿਆ ਹੈ) ਜਦੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ, ਘੜੀਆਂ ਨਾਲ ਜਦ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ, ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਨ। ਏਸੀ ਉਨਾਂ ਅਪਾਰ ਕਿਰਪਾ ਹੈ, ਏਸੀ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਅਨੁਭਵ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਏਸੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕਿਤੀ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਦੇ ਤੇ ਅਸੀਸਾਂ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦੀਆਂ ਸਦਾ ਕਰੀਆਂ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨ ਕਰੀਆਂ ਹੋਣ। [illegible] ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਕਰਦੀ ਕਰਨੇ। ਏਸੀ ਕਿਰਪਾ ਏਸੀ ਅਪਾਰ ਉਹ ਕਰਦੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲ ਉਪਮਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਂਗ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਉਨਾਂ ਉਪਮਾਂ ਤੇ ਉਨਾਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਿਚ ਸਨ। ਤੇ ਏਸੇ ਤਰ ਕਿ ਮੈਂ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ [illegible]

ਮੇਰੀ ਸਾਰੀ ਜੀਵਨੀ ਆਪਣੀ ਏ [illegible] ਬਖਸ਼ ਹੋਈ। ਮੈਂ ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ [illegible] ਮੇਰਾ ਹਣਾ। ਉਤੇ ਮੈਂ [illegible] ਦੀਨ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ। ਮੇਰੇ ਆਖਰ ਸਿਖੋ। [illegible] ਦੀਨ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ। [illegible] ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਉਨਾਂ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਦੇ [illegible] ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ [illegible]

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ [illegible] [illegible] [illegible]

ਪੰਜ ਸੌ ਵਿਚ ਵਿਕ ਗੀ ਘੋੜ ਗਏ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਜੀਤ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਤ ਸਾਥਣ ਮਾਈਫ਼ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਰਣਧੀਰ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ:

ਉਸਤਾਦ - ਰਤਨਾ

ਏਸ ਵਿਚੋਂ ਸੌ ਪਤਨਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੀਤਾਂ (ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਦਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਹਿਲਾਂ ਘਰਨ ਤੇ ਤੁਸਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਰ ਸਨ, ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ। ਅਤੇ ਤੇਰਾ ਪੱਕਾ ਹੈ, ਸਭਾ ਤੁਰ ਤੇਰਾ ਹੈ, ਏਸ ਤੁਰ ਤੇਰਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਅਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜੀਤਾਂ ਨੇ ਮਹਿਆ: ਸਤਿਬਚਨ। ਸਤਿ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਜੀਤ 1997 ਬਿ: ਵਿਚ, ਰਾਤ ਦੇ ਨਵੀਂ ਅਸਾਂ ਓਥੋਂ (ਦਸ, ਜਿ: ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਤੋਂ) ਆ ਗਏ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਜਸ ਜੀਤਾਂ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਜੀਤ ਤੁਰ ਪਏ, ਸਾਡੇ ਸੌ ਦੀ ਸਾਂ, ਕੈਂਠ ਜਹਿਸਾ ਕੋਰ ਦੀ ਸਣੇ ਪਰਵਾਰ ਸਾਡਾ ਤੁਰ ਪਈ ਕੂਕਿਆਂ ਵਿਚ। ਰਾਗਮ ਸਿੰਘ ਰਾਜੀ ਜੀ ਤਰਸਿਆਂ ਸਾਡਾ ਉਹ ਦੀ ਤੇ ਤੇਰ ਦੀ ਕਿਉਂ ਕਿਉਂ ਗੱਲਾਂ ਸਰਨ ਲੀਤੀਆਂ; ਤੂੰ ਆ ਦੀਵਾਰ ਕੋਲ ਫਿਰੰਗੀਆਂ ਦੀ ਉਹ ਦੀ ਸਾਂਝ ਸਾਡਾ। ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਜਾਂ ਸੋਨੇ ਕੂਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ। ਕੈਂਠ ਜਹਿਸਾ ਕੋਰ ਦਾ ਸਾਰ ਕੂਕਿਆਂ ਦਾ ਜੀਤੀ ਜਿ: ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਓਥੋਂ ਤੁਰੇ ਤਾਂ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰੇ ਆ ਗਏ। ਗੱਡੀ (ਰੇਲ) ਚੜ੍ਹੇ। ਜਸਾਮਨ ਜਾਂਦੇ ਪਾਸ ਸਭਾ ਜੀ। ਗੱਲੀਆਂ ਆਪਣੇ ਦੀ ਸਾਰ ਨੂੰ ਆਏ ਜਾਂ। ਰੱਬ ਦਾ ਰੱਖਿਆ ਬਾਕੀ ਸਭ ਨੂੰ ਆਏ ਜਾਂ।

ਓਥੋਂ ਜੇਰੇ ਆਏ ਸਤੇ। ਜਸਾਮਨ ਸਮਤਾ ਤਾਂ ਕਰਨਾਲੀ ਬਹਿਣ ਸਰੇ ਜਸਾਮਨ ਦਾ ਤੁਰਨਾ ਹੈ ਤਰਸੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਿਵੇਂ ਨੇ? ਕਿਹੜੀਆਂ ਦਸਾਈਆਂ। ਜਾਮਨਦੇ ਆਈ ਸਿਆ ਤੱਕਿਆ ਜੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸਭੋ ਜਸਾਮਨ ਕੋਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ: ਤੁਸਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਨੇ ਤੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਤੋਂ ਪਿਆਂ 25 ਸੌ ਜਸਾਮਨ ਨੂੰ ਜਬਤ ਦਾ ਹੈ। ਅਸਾਂ 4 ਸਰੀਰ ਗਾਂ, ਜਾਂਦੇ ਤਿੰਨ ਆਉਂਦਾ ਜਸਾਮਨ ਤੇਰ ਕੇ ਜੋ ਰਾਤੂ ਹੈ ਉਹਦਾ ਜੁੱਤ ਨੂੰ ਰਹਿ। ਉਹਨਾਂ ਜਸਾਮਨ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਦਿਵੇ ਖਾਂਦੇ ਰੋਸ਼ ਜਸਾਮਨੇ ਹੀ ਗੱਲ ਤੁਰ ਗਈ। ਜੀਤਾਂ ਨੇ ਉਹ ਜਸਾਮਨ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਧਰ ਲਿਆ ਸੀ।

ਧੀਨ ਗੁਰੂ ਆਸਰ

ਏਥੋਂ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਛਾਵਣੀ ਗੱਡੀ ਧਰਮਣੀ ਸੀ। ਏਥੋਂ ਧਰਮਕੇ ਅਰਜੋਤ ਸੈਨ ਜਿ: ਬਹਾਦਰਪੁਰ ਦੀ ਗੱਡੀ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਓਥੇ ਜਾਂਦੇ ਸਰੀਰ ਸਾਂ

ਗਏ ਤੇਏ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਰਹਿ ਸੀ। ਸਾਧਾਂ ਸਾਰੇ ਪਾਸ ਜਾਂਦਾ ਹੋਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗਵਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਪੀਲਾਂ ਤਕ ਕਿੱਥੇ ਜਾਣ ਹੈ? ਤਦੇਂ ਆਪਾਂ ਅਰਜੋਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਦਸਿਆ, ਉਸ ਅਪੀਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਸਾਧਾਂ ਸੱਚੀ ਕਿਤ। ਤੇ ਵੱਡ ਲੜ ਦਾਸ ਵਾਂ ਲੜਦਾਸ ਕਹਿੰਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸਾਧਾਂ ਵਲ ਨੂੰ ਕਹਿ ਆਪ ਸ਼ੀਘ ਗਿਆ। ਜਿਥੇ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਆਪ ਘੋੜਾ ਧੋਣ ਲੜ ਦਾਸ ਜੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਪਾਸੇ ਦਾਖ ਆਪੇ ਲੜ ਨਹੀਂ ਕਿਤਾ।

ਤਦੋਂ ਅਸਾਂ ਓਥੇ ਜਾਕੇ ਉਤਰ ਕਰੋ, ਅਰਜੋਤ ਸਿੰਘ; ਗਵਰ ਆਖਣ ਦਸਾ: ਤੁਸੀਂ ਸਾਧਾਂ ਧਾਰਾ ਨ ਵੱਡਿਓ। ਮੈਂ ਵੱਢੇ ਜੀ ਰਹਿਣ ਦੇਂ, ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਧਾਂ ਅਟੇਕੇ ਉਸਾ ਰਹਿਣ ਦਿਓ, ਮੈਂ ਆਪੇ ਸਾਰਾ ਬਣਾ ਦਵਾਂ ਗਾ। ਇਸ ਉਸਨੇ ਆਪਣ ਸਾਰੂ ਸਾਧਾਂ ਹੁਣ ਤੁਸ ਦੇ ਧਾਰਾ ਦਵਾਦਿਆ, ਕਿਸੇ ਪੁਛਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਚਾਰ ਸਾਧਾਂ ਦਰਬਾਰੇ ਵੱਡ ਲੜ ਦਾਸ ਵੱਡ ਲੜ ਦਾਸ ਕਹਿੰਦ ਦਸਾ: ਹਣ ਤੁਸਾਂ ਸਰਪਣੀ ਤੁਰਣ ਏ ਤਾਂ ਤੇਲ ਲੱਤੇ ਪਾਸੋਂ ਦਵ ਅਣ ਖੂਹ ਦੇ। ਓਥੋਂ ਸਰਪਣੀ ਤੁਰਿਆ।

ਹਿਰਦ ਸਿੰਘ ਤੇਤਰਾਮੀ

ਹਿਰਦ ਸਿੰਘ ਤੇਤਰਾਮੀ ਦਾ ਟੋਲੇ (ਅਰਜੋਤ ਸਿੰਘ ਪਾਸ) ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਜਿਸਦੇ ਤੇਰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦੀ ਸਾ। ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਅਸਾਂ ਉਸਦੇ ਪਾਸ ਚਲੇ ਜਾਈਏ ਸੋ (ਅਰਜੋਤ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਹਿਰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਾਸ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਜਾਕੇ ਸੱਚਾ ਕਿਆਂ ਦਾ ਸਾਧਾਂ ਇਕ ਵਰਤੇ ਅਸਾਂ ਤੇਤਰਾਮੀ ਹਿਰਦ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਜਾਕੇ ਰਹੇ ਰਹੇ। ਇਹ: ਘੀਲਾ ਲੇ ਜੀ ਤੇ ਜਾਣ ਅਸਾਂ ਸਦੇ ਕਿ: ਖਾਦਰਪੁਰ ਇਕ ਸੀ। ਗਲੋਂ ਇਕ ਧਾਰਾ ਧਰਿਆ ਰਹਿਆ ਸੀ, ਸਾਧਾਂ ਕਿਵੇਂ ਕਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਜਾਣ ਤੇ ਆਖਿ ਪੁਰ (ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਸੀ। ਇਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਅਸਾਂ ਨਹੀਂ ਸਾ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ।

ਓਥੋਂ ਅਰਜਨ ਨੇ ਇਸਤਰਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕੀਤੀ। ਹਿਰਦ ਸਿੰਘ ਤੁਸਾਂ ਕਹਿ ਦਸਾ: ਰਾਤ ਰਹੋ, ਸਵੇ ਪਾਣੀ ਪੀਵੋ, ਫਿਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੋਰ ਆਊਂ ਗਾ। ਗਲੋਂ ਇਕ ਹਿਮਸਿੰਘ ਜੀ ਪੁੱਤ। ਪਿਛਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸਾਕ ਸੀ ਉਹ ਦੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੀ। ਉਹ ਟੋਲਾ ਸਰਿਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਰਜਨ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰੀ ਦੀ ਉਹਦੇ ਤਕ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇ

ਸਕਦਾ। ਇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕ ਦੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਕੀਆ ਦੇਣ ਜੋ, ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਆ ਗਏ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਧਨਤਰ (ਪ੍ਰਤੋ ਪਤ) ਕੀਆ ਦਿਆਂ ਜਾ ਫਿਕਰ ਨ ਕਰੋ। ਓਥੇ ਲਿਖਣੀ ਪੜ੍ਹਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਤੁਰਤ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਤਕ ਓਥੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਪਸ ਆਏ।

ਦਰਸ਼ਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ

ਓਥੇ ਰੱਬ ੧ ਮਹੀਨਾ ਸੀ। ਤਰਨ ਤਿਨ ਓਥੇ ਰਹੇ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਸੋਹਣਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਪਰਵਾਨਗੀਏ ਇਸ ਦੀ ਤਰਫ ਦੇਖ ਜਾ ਦੇਖ ਪਾਸ ਹੋਵੇ। ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੰਦਰ ਤੁਰੇ ਜਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ~~[illegible]~~ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਉਹ ਦੇਖ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਆਏ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਕੇ ਆਗਿਆ: ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਰਹਿਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕਿਹਾ। ਤੁਸਾਂ ਇਥੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਏਥੇ ਅਸਥਾਨ ਸਾਡਾ ਆਪ ਦਸਾਂਗਾ ਹੈ। ਖੂਬ ਆਪ ਰਹਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੯ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਫਿਰ ਅਸੀਂ ੧-੨ ਦਿਨੋਂ ਸਾਮਾਨ ਲੈ ਆਏ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਆਗਿਆ ਕੀ: ਆਪਣੀ ਕੁਟੀਆ ਕੋਲੋਂ ਉਸ ਇਕ ਤੇਰ ਕੋਲ ਇਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤੇਰ ਸਹਿਣ ਦੇਣਾ। ਫੇਰ ਅੱਠ ਦਿਨਾਂ ਕੁਟੀਆ ਕੋਲੋਂ ਇਕ ਦਸਣ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੱਤੇ ਪਤਣਾ ਕੋਲ ਦੇਖ ਕਾਰੇ ਜਨ, ਆਪ ਕਰਣ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪਾਸ ਰਹੇ ਸਾਰੇ ਤੇ ਬਾਣੀ ਪੀਣ ਦਾ ਦਸਿਆ ਦਸਣਾ ਦੇ ਓਥੇ ਰਹੇ। ਜੇਕਰ ਸਾਰੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਆਉਂਦੇ ਜਾਣ ਤਰਨ ਜਾਣਦੇ ਦੇ ਤਰਨ ਜਾਣੇ ਦੇ।

ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਸਾਡੇ ਆ ਗਏ। ਉਸ ਸਮਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਹਰੇ ਕਾਣੀ ਦੀ ਗੱਲਾਂ ਤੁਰਿਆ ਸੀ। ਖੂਬ ਦੀ ਸੁਣਿਆ, ਹਰਦਰੀ ਪਾਣਿਆ, ਰਹਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਰਹੇ। ਪੰਜ ਸਾਲ ਅਸੀਂ ਰਹੇ ਸੀ ਹੋ।

ਸੈਤ ਮਹਾਰ ਨੂੰ

ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਕਿਸੇ ਸੀਤਲ ਮਹਾਰ ਦੇ ਦਿਸਦੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕੁਟੀਆ ਦਖਾਈ ਤੇ ਸਮਾਨ ਕੀਤੇ) ਕਿ ਇਹ ਚੰਗੀ ਹੈ ਤੇ ਅਗੇ ਰਹੋਗੇ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਗਿਆ: ਇਹ ਕੁਟੀਆ ਅੱਗੀ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੇ ਕੱਢੇ ਲਿਖ ਦੇਖ ਤੇਰਾ ਪਟਵਾਰਾਂ ਨੇ

ਅਤੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕੁਰਬਾਨੀ ਪਰਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜੰਨੂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਕੀ ਸੀ ਉਦੋਂ ਕੀਮਤ [illegible] ਸੀ। [illegible] ਸਭ ਪਾਸੇ [illegible] ਦੀ [illegible] ਸੀ, ਅਤੇ [illegible] [illegible] ਜਾਨ! ਉਦੋਂ ਇਸ ਜਿਹੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਕੀਮਤ 25 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਪਾਈ ਸੀ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕੰਮ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ, ਕਬੂਲ ਨੂੰ ਕੀਤਾ, [illegible] ਅਸੀਂ [illegible] ਤੋਂ [illegible] ਆਏ। ਸ਼ਹੀਦਾਂ [illegible] [illegible] ਦੀ [illegible] [illegible] ਅਤੇ [illegible] [illegible] [illegible] ਇਹ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ [illegible] [illegible] ਨੂੰ [illegible]। [illegible] ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਰਬਾਨ ਆਈ ਸੀ [illegible] ਤੋਂ [illegible]। [illegible] [illegible] ਦਾਨੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ [illegible] ਕੁਰਬਾਨੀ ਤਾਂ [illegible] [illegible] ਦੀ [illegible] [illegible] [illegible] ਹੈ ਇਹ [illegible] [illegible] [illegible] ਹੈ ਅਸੀਂ [illegible] [illegible] ਜਾਂ ਤੇ ਇਸ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ਤੇ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ [illegible] ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ਸੀ [illegible] ਜੋ ਜਿਹੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਤੋਂ ਨਾ ਦੂਜਾ ਹੋਵੇਗਾ।